

Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği'nin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Adaptation of the Motivation to Have a Child Scale to Turkish Culture: A Validity and Reliability Study

İsmet ÇELEBİ^a, Fatma TEZEL ŞAHİN^b, Alper Remzi AYDIN^c

^aGazi Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, İlk ve Acil Yardım ABD, Ankara, Türkiye

^bGazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ABD, Ankara, Türkiye

^cSerbest, Ankara, Türkiye

ÖZET Amaç: Değişen ve gelişen dünyanın devamını sağlayacak çocukların dünyaya gelmelerinde, çocuk sahibi olma kararı oldukça önemlidir. Bu çalışmada, Guedes ve ark. tarafından geliştirilen Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği'nin (ÇOSOMÖ) genel popülasyonda 19-49 yaş aralığındaki medeni durumu evli ya da bekâr kadın ve erkekler üzerinden Türk kültürüne uyarlanması amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırmada Ankara ili; Çankaya, Yenimahalle, Gölbaşı merkez ilçelerinde yaşayan bireylerden seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen 211 evli, 249 bekâr olmak üzere toplam 460 katılımcıdan elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak genel bilgi formu ve Guedes ve ark. tarafından geliştirilen "ÇOSOMÖ" kullanılmıştır. Ölçeğin alt ölçekleri ile ilgili geliştirme çalışmasında belirtilen faktör yapısı bu çalışmadan elde edilen veriler ile doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Ardından ölçeğin geçerliliğini test etmede madde-alt boyut toplam korelasyonları ve alt boyutlar arası korelasyon analizleri, güvenirliliğini test etmede ise Cronbach alfa katsayısı kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırma sonucunda elde edilen ölçeğin faktör yapısı, geliştirme çalışmasındaki faktör yapısı ile paralellik göstermiştir. Her iki alt ölçek ve bütün alt boyutlarının Cronbach alfa güvenirlilik katsayısı da 0,703-0,919 aralığında değişmektedir. **Sonuç:** Olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları ve olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeklerinden oluşan ÇOSOMÖ'den ülkemizde kullanımı için gerekli geçerli, güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmış ve alana kazandırılmıştır.

ABSTRACT Objective: The decision to have a child is very important in the birth of children who will ensure the continuation of the changing and developing world. In this study, it is aimed to adapt the Motivation to Have a Child Scale developed by Guedes et al. to Turkish culture over the marital status of married or single women and men aged 19-49 years in the general population. **Material and Methods:** Ankara province in the research; the data obtained from a total of 460 participants, 211 married and 249 single, selected by random sampling from individuals living in the central districts of Çankaya, Yenimahalle and Gölbaşı, were used. The factor structure specified in the development study related to the subscales of the scale was tested with the data obtained from this study and confirmatory factor analysis. Then, item-sub-dimension total correlations and correlation analyzes between sub-dimensions in testing the validity of the scale; Cronbach's alpha coefficient was used to test its reliability. **Results:** The factor structure of the scale obtained as a result of the research showed parallelism with the factor structure in the development study. The Cronbach alpha reliability coefficient of both subscales and all sub-dimensions varies between 0.703 and 0.919. **Conclusion:** It has been concluded that the scale is a valid and reliable measurement tool for use in our country and it has been brought to the field.

Anahtar Kelimeler: Çocuk sahibi olma motivasyonları; Türk kültürü; ölçek uyarlama; geçerlik; güvenirlilik

Keywords: Motivations to have children; Turkish culture; scale adaptation; validity; reliability

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çocuk sahibi olmak oldukça önemli ve değerli bir deneyim olarak algılanmaktadır.¹⁻³ Türk kültürüne göre evlilik, "çocuk sahibi olmak" ile eş tutulmaktadır. Çocuğun aileye ekonomik katkısı, soyun devamlılığını

sağlama ve anne ile babaya yaşlılık güvencesi olmak gibi roller nedeniyle çocuğun ailede gerekli ve önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. "Çocuksuz ev tütmeyen ocak gibidir" ve "Çocuk evin meyvesidir" gibi atasözleri de toplumun genel anlayışını or-

Correspondence: İsmet ÇELEBİ

Gazi Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, İlk ve Acil Yardım ABD, Ankara, Türkiye

E-mail: ismetcelebi@gazi.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 28 Aug 2023

Received in revised form: 03 Nov 2023

Accepted: 06 Nov 2023

Available online: 08 Dec 2023

2536-4391 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

taya koymaktadır.⁴ Bazı bireyler erken yaşlarda çocuk sahibi olmak isterken bazıları daha ileri yaşlarda çocuk sahibi olmayı tercih etmektedir. Aynı durum istenen çocuk sayısı içinde geçerli olup, kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bu durumu etkileyen birçok faktör olmakla birlikte toplumda anne-baba olma durumuna ve çocuğa verilen değer her zaman önemini korumaktadır. Başka bir deyişle, doğurganlık tercihleri kişisel olarak değişebilmekte ancak toplumsal temelde çocuk ve ailenin değeri önemini sürdürmeye devam etmektedir.⁵

Bu süreçte, toplumda yaşanan ekonomik ve sosyokültürel gelişmeler sonucunda bireylerin çocuk sahibi olma, aile kurma, annelik-babalık gibi planlarında değişiklikler görülebilmektedir.⁶⁻⁸ Ülkemizdeki geleneksel toplum yapısının hâkim olduğu bölgelerinde kısır kadınlar kuma getirilmesi ve boşanma tehdidi ile karşı karşıya kalmaktadır.⁹⁻¹²

Buna rağmen hem ülkemizde hem de dünyada, çocuk doğurma motivasyonları olarak bilinen, üremeyle ilgili karar verme sürecinin önemli bir bileşeni literatürde yeterli ilgiyi görmemiştir.¹³ Birçok bilim dalı, bireylerin çocuk sahibi olma motivasyonlarına açıklık getirmeye çalışmaktadır. Demografi bilim dalından akademisyenler insanları bu motivasyonları üreme isteği, tercihler, üreme arzusu, beklentiler ve eğilimler olarak açıklamaktadır. Çocuk sahibi olma motivasyonları, çocuk doğurmaya olumlu veya olumsuz tepki verme eğilimlerinden oluşmaktadır. Bu boyutlar birbirinden farklıdır, basitçe birbirinin zıttı değildir ve bireyleri çocuk sahibi olmaya ya da çocuk sahibi olmamaya iten çoklu alt boyutlar aracılığıyla kendilerini göstermektedirler.¹⁴ Çocuk sahibi olmak, duygusal tatmin, ekonomik fayda ve güvenlik, kendini zenginleştirme ve gelişme, ayrıca bütünlük ve devamlılık duygusu kazanma gibi birçok olumlu motivasyonla ilişkili iken, öte yandan da ebeveynliğe uyum sağlamada zorlanmalara ve çiftlerin ilişki uyumunda önemli bir düşüş yaşanmasına neden olmaktadır.^{15,16} Başka bir deyişle çocuk sahibi olma deneyimini zevkle yaşayacağını düşünmek olumlu motivasyona örnek iken, çocuk sahibi olmasından dolayı stres yaşayacağını düşünmek ise olumsuz motivasyona örnektir. Günümüz bağlamında, olumlu ve olumsuz çocuk doğurma motivasyonlarının çoklu alt

boyutlarının kesin bir değerlendirmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaca yönelik Guedes ve ark. tarafından çok boyutlu Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği'nin (ÇOSOMÖ) Portekiz'de 614 katılımcı ile geliştirilmiştir.¹³ Ölçek olumlu ÇOSOMÖ ve olumsuz ÇOSOMÖ olmak üzere 2 alt ölçekten oluşmaktadır. Olumlu ÇOSOMÖ alt ölçeği, 26 madde, 4 boyuttan (sosyoekonomik yönler, kişisel tatmin, devamlılık, çift ilişkileri) oluşmaktadır. Olumsuz ÇOSOMÖ alt ölçeği ise 21 madde, 5 (çocuk yetiştirme yükü, evlilik stresi, sosyal ve çevresel endişe, finansal problemler ve ekonomik kısıtlılıklar, fiziksel acı çekme ve bedensel görüntü endişesi) boyuttan oluşmaktadır. Her iki alt ölçek de Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,97, Bartlett küresellik test sonucuna göre anlamlı bulunmuştur. Doğrulamalı faktör analizleri (DFA) her iki modelin de kararlılığını desteklemiştir. Her iki alt ölçeğin bütün alt boyutlarının Cronbach alfa katsayısı da 0,770-0,900 aralığında değişmektedir. Geliştirildiğinden beri farklı çalışmalarda kullanılan ölçek Şimşek tarafından Lefke Avrupa Üniversitesi Psikoloji Bölümünde öğrenim görmekte olup yaş ortalaması 22 olan 107 üniversite öğrencisine uygulanmıştır.¹⁷⁻¹⁹ Açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucuna göre ölçekte bulunan tüm maddelerin 3 faktörde toplandığı, toplam varyansın %72,8'ini karşıladığı ve Cronbach alfa katsayısı 0,916 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²⁰ Ölçeğin Guedes ve ark. tarafından yapılan geliştirme çalışmasında, çalışma grubu genel popülasyonda 19-49 yaş aralığındaki kadın ve erkeklerden oluşmuştur.¹⁴ Bu çalışma grubunu oluşturacak nitelikte daha geniş bir örnekleme ulaşımları bakımından çalışmanın Ankara örnekleminde Türk kültürüne uyarlanması gerekliliği doğmuştur. Ayrıca Türkiye'deki literatür incelendiğinde, doğurganlığa yönelik ölçek uyarlama ("Doğurganlığa ve Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Tutum Ölçeği" ile "Doğurganlık ve Çocuk Doğurmaya Yönelik Tutum Ölçeği") çalışmalarına rastlanmıştır. Ancak çocuk sahibi olmaya yönelik olumlu ve olumsuz motivasyonları belirlemeye ilişkin bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Değişen ve gelişen dünyanın devamını sağlayacak çocukların dünyaya gelmelerinde çocuk sahibi olma kararı oldukça önemlidir. Bu önemli karar sürecinde olumlu (sosyoekonomik yönler, kişisel tatmin, devamlılık, çift ilişkileri gibi)

ve olumsuz (çocuk yetiştirme yükü, sosyal ve çevresel endişe, evlilik stresi gibi) motivasyonların adı geçen farklı faktörler altında incelenmesi karar verme sürecinin bütün yönleriyle anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Tüm bu nedenlerden dolayı çalışmada Guedes ve ark. tarafından geliştirilen ÇOSOMÖ'nün genel popülasyonda 19-49 yaş aralığındaki medeni durumu evli ya da bekâr kadın ve erkekler üzerinden Türk kültürüne uyarlanması amaçlanmıştır.¹³ Bu uyarlama çalışmasının betimsel ve deneysel çalışmalara ölçme aracı seçeneği sunacağından alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma ile Türk kültürüne uygun çocuk sahibi olma motivasyonları ölçütleri belirlenebilir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Verilerin toplanması işlemi öncesi ölçeği geliştiren yazarlardan yazılı izin alınmıştır. Daha sonra Gazi Üniversitesi Etik Komisyonundan 21 Ocak 2021 tarihli E.11209 sayılı yazı ile etik kurul izni alınmıştır. Aynı zamanda bu araştırma, "Helsinki Deklarasyon prensipleri" ile "araştırma ve yayın etiği"ne uygun şekilde yürütülmüştür.

ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili; Çankaya, Yenimahalle, Gölbaşı merkez ilçelerinde yaşayan bireylerden seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen 19-49 yaş aralığındaki 211 evli, 249 bekâr olmak üzere toplam 460 katılımcı oluşturmuştur. Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmaları için evreni temsil gücü yüksek 300 ile 500 arası örnekleme grubunun yeterli olduğunu belirtmiştir.²³ Cohen ve Swerdlik'de ölçek geliştirme ve uyarlama araştırmalarında örnekleminin belirlenmesi aşamasında ölçekteki madde sayısının en az 5 katı kişi olması kuralının göz önüne alınması gerekliliğini vurgulamıştır.³⁰ Buna göre bu araştırma için çalışma grubu büyüklüğünün yeterli olduğu düşünülmüştür.

Katılımcı seçmek için ilgili ilçelerden eşit olmak koşulu ile sistematik kura yöntemiyle belirlenmiş sokakta bulunan binaların dış kapı numarasının yazılı olduğu kâğıtlardan tekrar kura çekilmiştir. Kuradan çıkan binaya girildiğinde bir numaralı hanede bulu-

nan bekâr bir bireye/evli çiftlerden herhangi birine veri toplama formu uygulanmıştır. Bir numaralı dairede evde kimse yoksa ya da anket uygulanmasını kabul etmezse bir sonraki haneye geçilmiştir. Apartmanda bulunan hanelerin en az bir tanesine anket uygulanması yapılabildiğinden o bina yerine yeni bir kura çekilme ihtiyacı oluşmamıştır. Çalışma grubunun kişisel bilgilerinin dağılımı incelendiğinde, katılımcılardan %55,65'inin (n=256) kadın, %44,35'inin (n=204) erkek; %78,70'inin (n=403) 19-34 yaş aralığında olduğu ve %21,30'unun (n=98) ise 35-49 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bekâr olanların oranı %54,13 (n=249) iken, evli olanların oranı %45,87 (n=211) olarak hesaplanmıştır. Katılımcılardan %46,74'ü (n=215) en fazla oranla lisans mezunudur. Katılımcılardan %68,04'ü (n=313) aktif olarak çalışma hayatında iken, %31,96'sı (n=147) çalışmamaktadır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplama aracı olarak genel bilgi formu ve Guedes ve ark. tarafından geliştirilen "ÇOSOMÖ" kullanılmıştır.¹³

GENEL BİLGİ FORMU

Araştırmacılar tarafından geliştirilen genel bilgi formunda katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu ve çalışma durumunu belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

ÇOSOMÖ (CHILDBEARING MOTIVATIONS SCALE)

ÇOSOMÖ (Childbearing Motivations Scale), Guedes ve ark. tarafından bireylerin çocuk sahibi olma motivasyon durumlarını ölçmek için geliştirilen ölçme aracıdır. Ölçek Portekiz'de 614 katılımcı ile geliştirilmiştir. Ölçek, olumlu ÇOSOMÖ ve olumsuz ÇOSOMÖ alt ölçeklerinden oluşmaktadır.¹³

Olumlu ÇOSOMÖ alt ölçeği, 26 madde, 4 (sosyoekonomik yönler, kişisel tatmin, devamlılık, çift ilişkileri) alt boyuttan oluşmaktadır. Alt ölçeğin KMO değeri 0,97 ve Barlett küresellik test sonucu anlamlıdır. Faktör analizi ile alt ölçeğin açıklanan varyans oranının %69 olduğu bulunmuştur. Olumsuz ÇOSOMÖ 21 madde, 5 (çocuk yetiştirme yükü, sosyal ve çevresel endişe, finansal problemler, evlilik stresi ve ekonomik kısıtlılıklar, fiziksel acı çekme ve

bedensel görüntü endişesi) boyuttan oluşmakta. Alt ölçeğin KMO değeri 0,97 ve Barlett küresellik test sonucu anlamlı bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda alt ölçeğin açıklanan varyans oranı %74 bulunmuştur. Her iki alt ölçeğin bütün alt boyutlarının Cronbach alfa güvenirlik katsayısı da 0,770-0,900 aralığında değişmekte olup, ölçek “1 hiç katılmıyorum”, “5 tamamen katılıyorum” aralığında 5’li Likert tipindedir. Olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinden alınan yüksek puan katılımcıların olumlu çocuk sahibi olma motivasyonlarının yüksek olması ile paralel iken, olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinden alınan yüksek puan olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonlarının yüksek olması ile paraleldir.¹³

VERİLERİN TOPLANMASI

ÇOSOMÖ’nün Türk kültürüne uyarlamasını yapmaya yönelik Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Bu süreç, çeviri ile geri çeviri olarak iki aşamalı gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, ölçekte yer alan maddeler İngilizceden Türkçeye 2 uzman (psikoloji, yabancı dil bilimci) tarafından çevrilmiştir. Daha sonra bu taslak çeviri örnekleri araştırmacı ekibi tarafından değerlendirilerek her madde için önerilen çeviriler arasından en uygun olanı seçilerek, Türkçe formu oluşturulmuştur. İkinci aşamada ise elde edilen Türkçe ölçek maddeleri 3 uzman aracılığıyla İngilizceye çevrilmiştir. Araştırmacılar tarafından kontrol edilen geri-çeviri sonucundan ölçeğin deneme formu 5 farklı (aile bilimleri, halk sağlığı, çocuk gelişimi 2 uzman, okul öncesi, psikoloji) uzmana gönderilerek uzman görüşü alınmıştır. Şimşek tarafından KKTC’de yapılan çalışmada da ölçeğin dilsel eş değerliliğini sınamak için ölçeğin İngilizce formu İngilizce eğitim alan yabancı uyruklu 60 öğrenciye uygulanmıştır.²⁰ Çalışmada bulunan korelasyon katsayısı ile uzman görüşü dikkate alınmış ve ölçeğin dilsel eş değerliliğinin sağlandığı belirtilmiştir. Bu da madde çevirileri benzer olan bu çalışmanın dilsel eşitliğini desteklemiştir.

Elde edilen formun “deneme (pilot) uygulaması” çalışma grubundaki kriterleri sağlayan araştırmaya gönüllü olan 46 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Bu deneme formunun uygulamasında katılımcılardan anlaşılmayan maddeleri belirtmeleri istenmiştir. Deneme uy-

gulaması sonrasında katılımcılar olumlu ÇOSOMÖ’nün 3. maddesinin [biyolojik saatimin (doğurganlık dönemimin) taleplerine kulak vermek] anlaşılmadığını ve bu maddeyi garipsediklerini dile getirmişlerdir. İlk deneme formu hazırlanırken alınan uzman görüşünde de uzmanlar bu maddenin ölçekten çıkarılabileceğini önermişlerdir. Ayrıca Şimşek tarafından KKTC’de yapılan çalışmada da bu maddenin ölçekten çıkarılmış olması nedeniyle bu madde ölçekten çıkarılmış ve deneme formu çalışma grubuna uygulanmak üzere son hâlini almıştır.²⁰ İlgili madde dışındaki maddelerin anlaşılmadığına ilişkin herhangi bir görüş bildirilmemiştir.

Veriler araştırmacılar tarafından yüz yüze toplanmıştır. Veri toplama öncesi katılımcılara araştırmanın kapsamı ve araştırmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı, araştırmaya katılmama ve çalışmaya katıldıktan sonra istendiği anda vazgeçilebilme haklarının olduğunu içeren bilgilendirilmiş gönüllü onam formu imzalatılmıştır. Veri toplama süresi her birey için yaklaşık yarım saat sürmüştür.

VERİLERİN ANALİZİ

Veriler, SPSS 23.0 ve LISREL programları aracılığı ile analiz edilmiştir. Çalışma grubunu kişisel bilgilerinin dağılımı için frekans, yüzde ve ortalama değerleri hesaplanmıştır. *Olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları* alt ölçeğinin 25 maddeden oluşan 4 boyutlu yapısı ve *olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları* alt ölçeğinin 21 maddeden oluşan 5 boyutlu yapısından oluşan modelin sınanması için DFA uygulanmıştır. DFA bir yapı ile ilgili olarak ölçme aracının geliştirilmesinden sonra, oluşturulan modelin teyit ve doğrulanması amacı ile kullanılmaktadır.²⁵ DFA’da model oluşturulduktan sonra, model veri uyumu incelenerek oluşturulan yapının doğruluğu test edilmektedir. DFA sonucunda elde edilen modelin veri uyumunu değerlendirmek için genellikle kare değeri/serbestlik derecesi indeksi kullanılmaktadır. Model veri uyumunu değerlendirmek için örneklem büyüklüğünün etkisini en aza indiren ya da ortadan kaldıran çok sayıda uyum değerleri geliştirilmiştir.²⁶ Bu sebeple model veri uyumunu değerlendirme için hata ortalamalarının karekökü [root mean square error of approximation (RMSEA)], Normlaştırılmamış Uyum İndeksi [Non-

Normed Fit Index (NNFI)], Normlaştırılmış Uyum İndeksi [Normed Fit Index (NFI)], Karşılaştırmalı Uyum İndeksi [Comparative Fit Index (CFI)], İyilik Uyum İndeksi [Goodness-of-Fit Index (GFI)] ve Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi [Adjusted Goodness-of-Fit (AGFI)] uyum indeksleri göz önüne alınmıştır. DFA sonucunda ilk olarak maddelere ilişkin t değerlerine bakılmalıdır. Model veri uyumunun sağlanması ve maddelerin ölçülmek istenen özellikleri ölçmesi için her bir maddeye ilişkin elde edilen t değerinin anlamlı olması gerekmektedir. Buna göre eğer maddelere ilişkin t değeri 1,96'yı aşarsa 0,05 anlamlılık düzeyinde, 2,56'yı aşarsa 0,01 anlamlılık düzeyinde anlamlı oldukları kabul edilmiştir. DFA analizinde her madde için ortaya çıkan standart faktör yük değerinin 0,32'den büyük olması ve hata varyansının 0,90'dan düşük olması ölçüt olarak kabul edildi.²⁷ Yapı eşitliği sağlanan ölçeğin geçerliliğini test etmede madde-alt boyut toplam korelasyonları ve alt boyutlar arası korelasyon analizleri; güvenilirliğini test etmede ise Cronbach alfa katsayısı kullanılmıştır.

BULGULAR

Olumlu ve olumsuz ÇOSOMÖ alt ölçeğinin model yapısını incelemek amacıyla DFA yapılmıştır. DFA'ya başlamadan önce ilk aşamada örneklemin faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak için KMO ve Barlett Küresellik analizi yapılmıştır.²⁸ Verilerin faktör analizinde uygunluğunda KMO değerinin en az 0,50'den yüksek ve Barlett Küresellik testinin anlamlı çıkması gerekmektedir.²⁹ DFA sonucuna göre, KMO değerinin yüksek ve Barlett Küresellik testi anlamlıydı.

Tablo 1 incelendiğinde, öncelikle değerinin her iki alt ölçek içinde 5'ten biraz büyük olduğu görülmektedir. Bu değerde 5'ten büyük olduğu için ölçüt değerinin karşılanmadığı söylenebilir. Buna karşılık diğer uyum indeks değerlerine bakıldığında; RMSEA değerinin kabul edilebilir sınır değeri olan 0,10'dan küçük bulunmuştur. Ayrıca NFI, NNFI, CFI, GFI ve AGFI değerlerinin 1'e çok yakın olması modelin veriye çok iyi derecede uyum sergilediğini göstermektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, tüm maddelere ilişkin elde edilen t değerlerinin 0,01 anlamlılık düzeyinde

TABLO 1: Olumlu ve olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeği DFA model veri uyum indeks değerleri.

Uyum indeksleri	Olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeği	
	Değer	Sınır değerler
χ^2 /sd	5,15	≤ 5
RMSEA	0,095	$\leq 0,05$ veya RMSEA $\leq 0,10$
GFI	0,92	$\geq 0,85$
AGFI	0,90	$\geq 0,80$
CFI	0,95	$\geq 0,90$
NFI	0,94	$\geq 0,90$
NNFI	0,94	$\geq 0,90$
Uyum indeksleri	Olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeği	
	Değer	Sınır değerler
χ^2 /sd	3,02	≤ 5
RMSEA	0,066	$\leq 0,05$ veya RMSEA $\leq 0,10$
GFI	0,97	$\geq 0,85$
AGFI	0,96	$\geq 0,80$
CFI	0,98	$\geq 0,90$
NFI	0,97	$\geq 0,90$
NNFI	0,98	$\geq 0,90$

DFA: Doğrulayıcı faktör analizi; sd: Serbestlik derecesi; RMSEA: Hata ortalamalarının karekökü; GFI: İyilik Uyum İndeksi; AGFI: Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi; CFI: Karşılaştırmalı Uyum İndeksi; NFI: Normlaştırılmış Uyum İndeksi; NNFI: Normlaştırılmamış Uyum İndeksi.

maddelerin anlamlı olduğu görülmektedir. Her bir maddeye ilişkin t değerinin anlamlı bulunmasının ardından standart faktör yük değerleri ve hata varyansları incelenmiştir.

Yapı geçerliliği sağlanan olumlu ve olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, madde-toplam puan korelasyonu ve boyutlar arası korelasyon değerleri incelenmiştir.

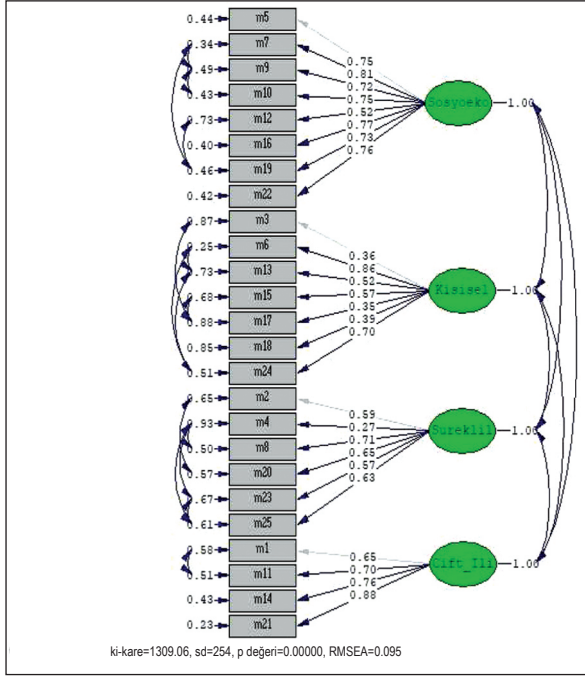
Tablo 3'e göre düzeltilmiş madde-alt boyut toplam korelasyonlarının 0,30 ve daha yüksek olduğu ve katılımcıları iyi derecede ayırt ettiği görülmektedir.

Tablo 4'e göre olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeği ve alt boyutlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayılarının 0,703-0,919 aralığında değiştiği; olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeği ve alt boyutlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayılarının 0,771-0,917 aralığında değiştiği görülmektedir.

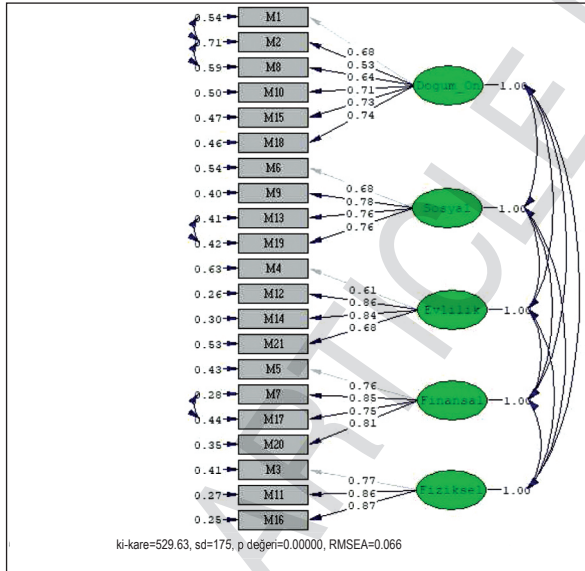
TABLO 2: Olumlu ve olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğine ilişkin t, standart faktör yük değerleri ile hata varyansları.

Olumlu ÇSOM faktörler	Madde no	t değeri	Faktör yük değeri	Hata varyansı
Sosyoekonomik yönler	6	5,00	0,75	0,44
	8	20,64	0,81	0,34
	10	18,49	0,72	0,49
	11	19,82	0,75	0,43
	13	10,30	0,52	0,73
	17	20,99	0,77	0,40
	20	18,52	0,73	0,46
	23	21,62	0,76	0,42
Kişisel tatmin	4	5,00	0,36	0,87
	7	5,26	0,86	0,25
	14	5,21	0,52	0,73
	16	5,83	0,57	0,68
	18	6,95	0,35	0,88
	19	4,03	0,39	0,85
	25	5,87	0,70	0,51
Devamlılık	2	5,00	0,59	0,65
	5	4,49	0,27	0,93
	9	15,40	0,71	0,50
	21	15,82	0,65	0,57
	24	10,43	0,57	0,67
	26	10,80	0,63	0,61
	Çift ilişkileri	1	5,00	0,65
12		17,34	0,70	0,51
15		13,98	0,76	0,43
22		13,82	0,88	0,23
Olumsuz ÇSOM faktörler	Maddeler	t değeri	Faktör yük değeri	Hata varyansı
Çocuk yetiştirme yükü	M1	5,00	0,68	0,54
	M2	14,72	0,53	0,71
	M8	16,22	0,64	0,59
	M10	18,73	0,71	0,50
	M15	18,80	0,73	0,47
	M18	17,80	0,74	0,46
	Sosyal ve çevresel endişe	M6	5,00	0,68
M9		15,19	0,78	0,40
M13		16,08	0,76	0,41
M19		15,83	0,76	0,42
Evlilik stresi	M4	5,00	0,61	0,63
	M12	10,41	0,86	0,26
	M14	10,94	0,84	0,30
	M21	10,38	0,68	0,53
Finansal problemler ve ekonomik kısıtlılıklar	M5	5,00	0,76	0,43
	M7	19,81	0,85	0,28
	M17	14,56	0,75	0,44
	M20	16,81	0,81	0,35
Fiziksel acı çekme ve bedensel görüntü endişesi	M3	5,00	0,77	0,41
	M11	16,57	0,86	0,27
	M16	18,02	0,87	0,25

ÇSOM: Çocuk sahibi olma motivasyonları.

ŞEKİL 1: Olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeği ölçme modeli (standart faktör yük değerleri ve standart hata değerleri).
sd: Serbestlik derecesi; RMSEA: Hata ortalamalarının karekökü.

ŞEKİL 2: Olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeği ölçme modeli (standart faktör yük değerleri ve standart hata değerleri).
sd: Serbestlik derecesi; RMSEA: Hata ortalamalarının karekökü.

Tablo 6 incelendiğinde olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeği alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde korelasyonlar olduğu görülmektedir ($p < 0,01$). Kline'a göre ayırt edici geçerliğin sağlanmasında faktörler arası korelasyonların

TABLO 3: Olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin düzeltilmiş madde-alt boyut toplam korelasyonu.

Olumlu ÇSOM	Ölçek madde no	Düzeltilmiş madde toplam korelasyonu	
Sosyoekonomik yönlere	5	0,610	
	7	0,706	
	9	0,683	
	10	0,661	
	12	0,445	
	16	0,664	
	19	0,663	
	22	0,624	
	Kişisel tatmin	3	0,403
		6	0,394
13		0,414	
15		0,534	
17		0,446	
18		0,311	
24		0,540	
Devamlılık	2	0,502	
	4	0,346	
	8	0,513	
	20	0,601	
	23	0,530	
	25	0,534	
	Çift ilişkileri	1	0,569
11		0,609	
14		0,643	
21		0,652	
Olumsuz ÇSOM		1	0,620
		2	0,543
	8	0,588	
	10	0,577	
	15	0,551	
	18	0,558	
	Sosyal ve çevresel endişe	6	0,580
		9	0,512
		13	0,710
		19	0,690
Evlilik stresi	4	0,508	
	12	0,600	
	14	0,634	
	21	0,552	
Finansal problemler ve ekonomik kısıtlılıklar	5	0,612	
	7	0,653	
	17	0,608	
	20	0,683	
Fiziksel acı çekme ve bedensel görüntü endişesi	3	0,626	
	11	0,645	
16	0,731		

ÇSOM: Çocuk sahibi olma motivasyonları.

TABLO 4: Olumlu ve olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin Cronbach alfa katsayıları.

Olumlu ÇSOM	Madde sayısı	Cronbach alfa
Sosyoekonomik yönler	8	0,875
Kişisel tatmin	7	0,703
Devamlılık	6	0,751
Çift ilişkileri	4	0,804
Toplam	25	0,919
Olumsuz ÇSOM	Madde sayısı	Cronbach alfa
Çocuk yetiştirme yükü	6	0,812
Sosyal ve çevresel endişe	4	0,807
Evlilik stresi	4	0,771
Finansal problemler ve ekonomik kısıtlılıklar	4	0,818
Fiziksel acı çekme ve bedensel görüntü endişesi	3	0,815
Toplam	21	0,917

ÇSOM: Çocuk sahibi olma motivasyonları.

0,85 ve üzerinde olmaması gerekmektedir. Korelasyon değerlerinin hepsi 0,85'in altında olduğundan dolayı alt boyutların ayırt edici geçerliğinin sağlandığı söylenebilir.

Tablo 6 incelendiğinde, olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde korelasyonlar olduğu görülmektedir ($p < 0,01$).

TARTIŞMA

Türk kültüründe diğer kültürlerde de olduğu gibi çocuk sahibi olmanın önemli bir yeri vardır. Gelişen toplumla beraber çocuk sahibi olma kararında olumlu ya da olumsuz motivasyonların farklı boyutlarda bütüncül olarak irdelenmesi önem taşımaktadır. Guedes ve ark. tarafından geliştirilen ÇOSOMÖ'nün genel popülasyonda 19-49 yaş aralığındaki medeni durumu evli ya da bekâr kadın ve erkekler üzerinden Türk kültürüne uyarlanması amaçlanan bu araştırma ile ölçeğin ülkemizde kullanımı için gerekli geçerli, güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmış ve alana kazandırılmıştır.¹³

Bu süreçte, ilk olarak ölçeğin Türk kültürüne uyarlamasını yapmaya yönelik olarak ölçek Türkçeye çevrilmiştir. Birinci aşamada ölçeğin maddeleri İngilizceden Türkçeye 2 uzman (psikoloji, yabancı dil bilimci) tarafından çevrilmiştir. İkinci aşamada ise elde edilen ölçek maddeleri İngilizce diline çevrilmiştir. Araştırmacılar tarafından kontrol edilen geri-çeviri sonucundan ölçeğin deneme formu 5 farklı (aile bilimleri, halk sağlığı, çocuk gelişimi, okul öncesi, psikoloji) uzmana gönderilmiş bir düzeltme ihtiyacı

TABLO 5: Olumlu ve olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin alt boyutları arasındaki Pearson korelasyon analizi.

		Sosyoekonomik yönler	Kişisel tatmin	Devamlılık
Kuşisel tatmin	r değeri	0,561**		
	p değeri	0,000		
Devamlılık	r değeri	0,710**	0,634**	
	p değeri	0,000	0,000	
Çift ilişkileri	r değeri	0,604**	0,483**	0,617**
	p değeri	0,000	0,000	0,000

TABLO 6: Olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin alt boyutları arasındaki Pearson korelasyon analizi.

		Çocuk yetiştirme yükü	Sosyal ve çevresel endişe	Evlilik stresi	Finansal problemler ve ekonomik kısıtlılıklar
Sosyal ve çevresel endişe	r değeri	0,799**			
	p değeri	0,000			
Evlilik stresi	r değeri	0,425**	0,286**		
	p değeri	0,000	0,000		
Finansal problemler ve ekonomik kısıtlılıklar	r değeri	0,565**	0,500**	0,659**	
	p değeri	0,000	0,000	0,000	
Fiziksel acı çekme ve bedensel görüntü endişesi	r değeri	0,491**	0,374**	0,460**	0,516**
	p değeri	0,000	0,000	0,000	0,000

oluşmamıştır. Ayrıca Şimşek tarafından KKTC’de yapılan çalışmada da ölçeğin dilsel eş değerliliğini sınamak için ölçeğin İngilizce formu yabancı uyruklu 60 öğrenci tarafından uygulanmıştır.²⁰ Çalışmada elde edilen korelasyon katsayısına ve uzman görüşüne dayanarak, ölçeğin dilsel eş değerliliğinin sağlandığı kabul edilmiştir. Maddelere ilişkin benzer çevirileri içeren bu formun dilsel eş değerliliğini desteklemiştir.

Ölçeğin alt ölçekleri ile ilgili geliştirme çalışmasında belirtilen faktör yapısı bu çalışmadan elde edilen veriler ile DFA ile test edilmiş ve yapı geçerliliği kanıtlanmıştır. Ölçekte olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeği deneme formunun M4 numaralı maddesi hariç diğer maddelerine ilişkin standart faktör yük değerlerinin 0,32’den fazla olması ve hata varyansının 0,90’dan az olması maddelerin ölçülmek istenen özelliği doğru ölçebildiğini gösterir.²⁷ Ancak bu maddeye ilişkin elde edilen t değeri $p=0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu için olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin 4 numaralı maddesi ölçekte kalmıştır. Tüm bu sonuçlar ışığında, ölçeğe ilişkin modelin veriye yüksek derecede uyumlu olduğu ve modelde yer alan maddelerin ilgili yapıları iyi temsil ettiği söylenebilir.

Ölçeğin alt ölçeklerinden olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin 4 faktörlü 25 maddeden olumsuz çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin ise 5 faktörlü 21 maddeden oluşan ölçme modelinin yapı geçerliliğini sağladığı yorumu yapılabilir. Literatürde konu ile benzerlik gösterebilen “Doğurganlık ve Çocuk Doğurmaya Yönelik Tutum Ölçeği”, “Doğurganlığa ve Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Tutum Ölçeği” gibi farklı ölçme araçlarının da faktör yapıları DFA ile test edilmiş yapı geçerliliği doğrulanmıştır.^{21,22}

Kıbrıs’ta yürütülen çalışmadaki AFA sonucuna göre ölçekte yer alan 35 maddenin 3 faktörde toplandığı, toplam varyansın %72,8’ini karşıladığı ve maddelerin faktör yük değerlerinin 0,56 ile 0,85 arasında değiştiğini belirtmişlerdir. Olumlu ve olumsuz ÇOSOMÖ alt ölçeklerinden çıkartılan maddelerin ve yeniden oluşturulan faktörlerin, orijinal ölçekten farklı kültürel olarak açıklanmıştır. Devamlılık, kişisel tatmin ve çift ilişkisi maddeleri, evliliğin sürdürülmesi, çocuğu büyütme ve kişisel tatminin sosyoekonomik yönler faktörünün içerisine dâhil olması daha ekono-

mik zeminde düşünüldüğü ile açıklanırken, fiziksel acılar ve beden imgesi endişesi faktörleri maddelerinin evlilik stresi faktörünün altında, finansal problemler ve doğum öncesi olgunlaşma faktörleri maddelerinin de finansal problemler faktörünün altında toplandığını dile getirmişlerdir. Buna karşın bu çalışmada, geliştirme çalışmasındaki yapının olumlu çocuk sahibi olma motivasyonları alt ölçeğinin 3. maddesinin çıkarılması hariç yapının aynen desteklendiği görülmektedir. Bu durumun çalışmanın geliştirme çalışmasındaki gibi genel popülasyonda 19-49 yaş aralığındaki medeni durumu evli ya da bekâr kadın ve erkekler üzerinde gerçekleşmesi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Şimşek (2017) tarafından KKTC’de yapılan çalışmada da yer almayan ve az önce bahsi geçen 3. maddenin [biyolojik saatimin (doğurganlık dönemimin) taleplerine kulak vermek] ilk deneme formu hazırlanırken alınan uzman görüşünde de uzmanların bu maddenin çıkarılabileceğini önerdikleri ve pilot çalışma grubu tarafından algılanmaması nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır.²⁰ En son yayımlanan Doğum İstatistikleri 2019 raporuna göre doğum yapan annelerin ortalama yaşı 28,9’dur. Türk kültüründe toplumun her bireyden çocuk sahibi olma beklentisi ve anne olma yaş ortalamasının doğurganlık döneminin ilk yarısında olduğu göz önüne alındığında bu dönemin motivasyon oluşturması yerine bir gereklilik oluşturduğu akla gelmektedir.

Her iki alt ölçeğe ilişkin düzeltilmiş madde-alt boyut toplam korelasyonları 0,30’un üzerindedir. Büyükoztürk (2017) madde-toplam korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin katılımcıları iyi derecede ayırt ettiğini ifade etmiştir.²⁷ Buna göre ölçekteki maddelerin ayırt edicilik düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Konu ile benzerlik gösterebilen Doğurganlık ve Çocuk Doğurmaya Yönelik Tutum Ölçeği’nin Damar tarafından yapılan uyarlama çalışmasında düzeltilmiş madde-alt boyut toplam korelasyonları 0,30’un üzerindedir.²²

Guedes ve ark. tarafından yürütülen ölçeğin geliştirme çalışmasında uygulanan faktör analizi sonucunda olumlu ÇOSOMÖ alt ölçeğin açıklanan varyans oranı %69 olup, olumsuz ÇOSOMÖ ise %74 olarak bulunmuştur. KMO değeri 0,97 ve Barlett küresellik test sonucu anlamlı bulunmuştur.¹³

Her iki alt ölçek ve bütün alt boyutlarının güvenilirliğine yönelik hesaplanan Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı da 0,703-0,919 aralığında değişmektedir. Nunnally ve Bernstein ölçme araçlarının uygun seviyede güvenilirliğe sahip olabilmesi için güvenilirlik kat sayısının 0,7000'ün üzerinde olması gerektiğini belirtmiştir.²⁵ Buna göre ölçme aracının yeterli düzeyde güvenilir olduğunu söylemek mümkündür. Ölçeğin geliştirme çalışmasında (Guedes ve ark., 2015) da her iki alt ölçeğin bütün alt boyutlarının Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,770-0,900 aralığında değiştiği belirtilmiştir. Şimşek tarafından KKTC'de yapılan çalışmada, Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ölçeğin tamamı için 0,916 olarak belirtilmiştir.²⁰ Literatürde konu ile benzerlik gösterebilen Aşçı ve Gökdemir'in Doğurganlığa ve Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Tutum Ölçeği'ni Türkçeye uyarladıkları çalışmada, Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,61 ve 0,91 arasında değişmektedir.²¹

SONUÇ

Bu çalışma ile Türk kültürüne uygun çocuk sahibi olma motivasyonları ölçütleri belirlenerek, doğurganlık sorunlarına ilişkin önleyici tedbirlerin alınmasına katkıda bulunulacağı düşünülmüştür. Yine bu çalışma, halk sağlığı alanında aile planlama sürecine yönelik yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır. Ayrıca hem evli hem de bekârlara yönelik uyarlanan bu uyarılama çalışmasının geniş bir örneklem için hem betimsel hem de deneysel çalışmalara ölçme aracı sunacağından alanda yapılacak çalışmalara katkı sağla-

yacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak olumlu ÇOSOMÖ ve olumsuz ÇOSOMÖ alt ölçeklerinden oluşan ÇOSOMÖ'nün ülkemizde kullanımı için gerekli geçerli, güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmış ve alana kazandırılmıştır. Bu uyarılama çalışması sonucu elde edilen ÇOSOMÖ'nün Türkiye'den farklı illerin dâhil edildiği çalışmalarda kullanılması önerilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Fatma Tezel Şahin, Alper Remzi Aydın, İsmet Çelebi; **Tasarım:** Fatma Tezel Şahin, İsmet Çelebi; **Denetleme/Danışmanlık:** İsmet Çelebi; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Fatma Tezel Şahin, Alper Remzi Aydın, İsmet Çelebi; **Analiz ve/veya Yorum:** Fatma Tezel Şahin, İsmet Çelebi; **Kaynak Taraması:** Fatma Tezel Şahin, Alper Remzi Aydın, İsmet Çelebi; **Makalenin Yazımı:** Fatma Tezel Şahin, Alper Remzi Aydın, İsmet Çelebi; **Eleştirel İnceleme:** Fatma Tezel Şahin.

KAYNAKLAR

- Behjati-Ardakani Z, Navabakhsh M, Hosseini SH. Sociological study on the transformation of fertility and childbearing concept in Iran. J Reprod Infertil. 2017;18(1):153-61. PMID: 28377894; PMCID: PMC5359852.
- Tezel-Şahin F, Cevher FN. Türk Toplumunda Aile- Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış, İcanas 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu; 10-15 Eylül 2007.
- Yao H, Chan CHY, Chan CLW. Childbearing importance: A qualitative study of women with infertility in China. Res Nurs Health. 2018;41(1):69-77. PMID: 29193167.
- Ergan NG. Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Aile ve Akrabalık Anlayışı, Uluslararası Üçüncü Türk Kongresi Bildirileri, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 25-29 Eylül. 2. Cilt. İstanbul: Evrim Yayınevi; 1993.
- Turğut M, Feyzioğlu S. Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler. 1. Baskı. İstanbul: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; 2014.
- Kemkes-Grottenthaler A. Postponing or rejecting parenthood? Results of a survey among female academic professionals. J Biosoc Sci. 2003;35(2):213-26. PMID: 12664959.
- Özdoğan N, Yılmaz B. Turkish University seniors' knowledge of and opinions on fertility and expectations of having children. Afr Health Sci. 2018;18(1):172-9. PMID: 29977271; PMCID: PMC6016992.
- Virtala A, Vilks S, Huittunen T, Kunttu K. Childbearing, the desire to have children, and awareness about the impact of age on female fertility among Finnish university students. Eur J Contracept Reprod Health Care. 2011;16(2):108-15. PMID: 21281094.
- Araoye MO. Epidemiology of infertility: social problems of the infertile couples. West Afr J Med. 2003;22(2):190-6. PMID: 14529236.

10. Gibson MA, Mace R. Polygyny, reproductive success and child health in rural Ethiopia: why marry a married man? *J Biosoc Sci.* 2007;39(2):287-300. PMID: 16817989.
11. Gücük S, Arıca SG, Akan Z, Arıca V, Alkan S. Van ilindeki çok eşlilik oranları ve etkileyen faktörler: kesitsel çalışma [Polygamy rates and the affecting factors in Van: a cross-sectional study]. *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi.* 2010;21(3):127-33. chrome-extension://efaidnbmnnnibpca-pcgclcfndmkaj/https://jag.journalagent.com/scie/pdfs/KEAH_21_3_127_133.pdf
12. Şahin HG, Şahin HA, Zeteroğlu S, Koları A. Van ili yöresinde aile planlaması yöntemleri kullanmama nedenleri [Reasons for not using family planning methods in van region]. *Journal of Clinical Obstetrics & Gynecology.* 2002;12(3):265-8. https://www.jcog.com.tr/pdf/?pdf=d93dcd7b974741e3fedadb551ad82195
13. Guedes M, Pereira M, Pires R, Carvalho P, Canavarro MC. Child bearing motivations scale: construction of a new measure and its preliminary psychometric properties. *Journal of Child and Family Studies.* 2015;24(1):180-94. https://www.researchgate.net/publication/258235698_Childbearing_Motivations_Scale_Construction_of_a_New_Measure_and_its_Preliminary_Psychometric_Properties
14. Miller WB. Childbearing motivations, desires, and intentions: a theoretical framework. *Genet Soc Gen Psychol Monogr.* 1994;120(2):223-58. PMID: 8045374.
15. Callan VJ. The impact of the first birth: Married and single women preferring childlessness, one child or two children. *J Marriage Family.* 1986;48(2):261-9. https://www.jstor.org/stable/352393?origin=crossref
16. Buber I, 2011 Fliegenschnee K. Are you ready for a Child? A Methodological. Triangulation on Fertility Intentions in Austria. Vienna Institute of Demography Working Paper 3/2011. Available at: http://www.oew.ac.at/vid/download/WP2011_03.pdf. Verilen linke erişim sağlanamamıştır kaynağa direkt erişim sağlanabilecek link bilgisi ve erişim tarihi eklenmelidir.
17. Guedes M, Canavarro MC. Child bearing motivational patterns of primiparous women of advanced age and their partners. *Journal of Reproductive and Infant Psychology.* 2014;32(4):326-39. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02646838.2014.910866
18. Woolston A. The associations that narcissistic admiration and narcissistic rivalry have with childbearing motivations [Doctoral dissertation]. Michigan: Oakland University; 2019. Kaynağa direkt erişim sağlanabilecek link bilgisi ve erişim tarihi eklenmelidir.
19. Melo C, Moura-Ramos M, Canavarro MC, Almeida-Santos T. The time is now: An exploratory study regarding the predictors of female cancer patients' decision to undergo fertility preservation. *Eur J Cancer Care (Engl).* 2019;28(4):e13025. PMID: 30809894.
20. Şimşek HA. Çocuk Sahibi Olma Motivasyonları Ölçeği Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması [Adaptation of childbearing motivations scale into Turkish: a validity and reliability study]. 2017;4(13):395-408. https://toad.halileksi.net/olcek/cocuk-sahibi-olma-motivasyonlari-olcegi/
21. Aşçı Ö, Gökdemir F. Doğurganlığa ve çocuk sahibi olmaya yönelik tutum ölçeğinin Türkçeye uyarlanması [Adaptation of attitudes toward fertility and childbearing scale to Turkish]. *Kocaeli Tıp Dergisi.* 2021;10(1):194-205. chrome-extension://efaidnbmnnnibpca-pcgclcfndmkaj/https://jag.journalagent.com/kocaelitip/pdfs/KTD_10_1_194_205.pdf
22. Damar E. Doğurganlık ve çocuk doğurmaya yönelik tutum ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması [Yüksek lisans tezi]. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi; 2019. Kaynağa direkt erişim sağlanabilecek link bilgisi ve erişim tarihi eklenmelidir.
23. DeVellis R, ed. Totan T, çeviri editörü. Ölçek Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık; 2017. Baskı sayısı eklenmelidir.
24. Meydan CH, Şeşen, H. Yapısal Eşitlik Modellemesi (AMOS Uygulamaları). 2. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık; 2011.
25. Nunnally JC, Bernstein IH. *Psychometric Theory.* 3rd ed. New York: Mc Graw-Hill; 1994.
26. Tabachnick BG, Fidell LS. *Using Multivariate Statistics.* 6th ed. Boston: Allyn and Bacon; 2013.
27. Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyükoztürk Ş. *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları.* 3. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık; 2014.
28. Leech NL, Barrett KC, Morgan GA. *SPSS Forinter Mediat Estatistics: Use and Interpretation.* 2nd ed. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates; 2005.
29. Büyükoztürk S. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı.* 23. Baskı. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık; 2017.
30. Cohen RJ, Swerdlik ME. *Psychological Testing and Assessment: an Introduction to Tests and Measurement.* 7th ed. Boston: McGraw Hill; 2009.